

המערכה האחרונה

נים, חרמש בידו. זהו חבר מושב בן-עמי. הערבים מביטים בו בדומיה. באחת החלקות מושכים שני שוורים מזרחי שני עץ. אחריהם פוסט ערבי רזה ומשופט, ראשו עטוף כפיה לבנה. שמו: אחמד עבד אל-אעל, 45, יליד הכפר אוס-אל-פרג. פעם היו לו 30 דונם. היום יש לו רק 15. את ה' שאר מעבדים היהודים.

אל-עאל: יום שחור היה כשחסמו לי את המים. אני נמצא בקצה הכפר והגעתי לא רחוק. הפרתי תעלה עד לאדמתי, והובלתי מים לשדותי. גם כשהתעלה הראשית התייבשה, המשכתי לקבל מים. אבל אחרי המשפט באו וחסמו את תעלתי. הם הביאו את המכונה הגדולה שלהם והקימו תל אדמה גבוה.

אמרתי להם: למה אתם חוסמים את המים? למה אתם הורסים את התעלה? אני כבר חרשתי ועשיתי תלמים. השחילים מוכנים לשתייה. עכשיו הם ימותו. הצבעתי לחלקת בצל שלהם, בצד השדה שלי ואמרתי: האם אין זה פשע? למה תחנו מים לבצל שלכם והבצל שלי תמיתו? הם ענו: שלנו בצל יהיה שלך ערבי.

הממשלה רוצה שאנחנו נעזוב. היא מציינה לנו לעבור למקום אחר, שם תהן לנו אדמה כמו זו שיש לנו, ומים כמו שהיו לנו, ותכנה לנו בתים. אבל אני לא אעזוב. אפילו אם יתנו לי 50 דונם. במקום 15. אינני נותן בהם אמון עוד. אם נוטלים ממני פעם אחת, מניין לי שלא יבואו שוב ויאמרו לי: לך מכאן, האדמה אינה שלך?

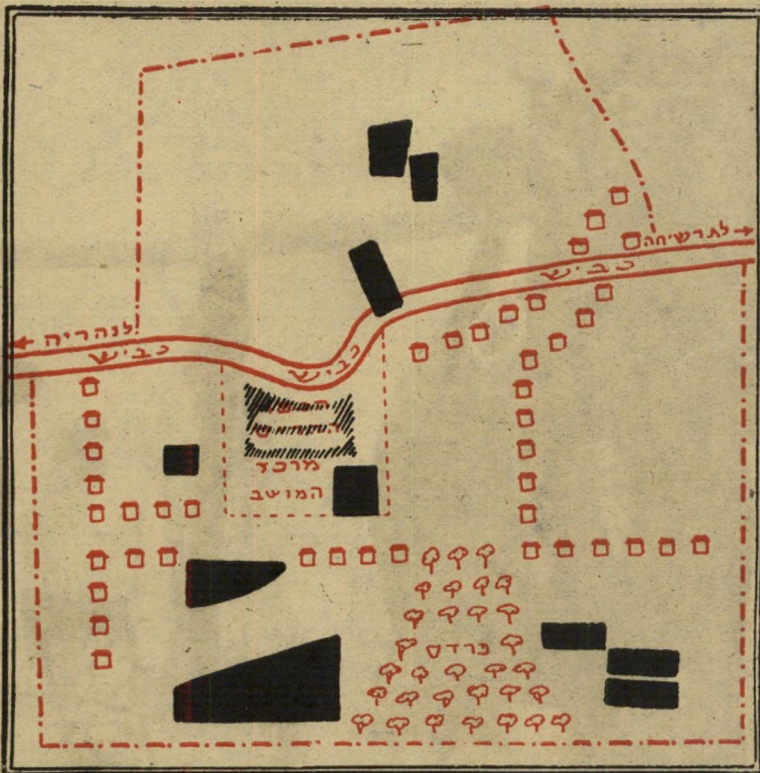
לא, אני מעדיף להשאר כאן עד הסוף. וכ' שאראה שאין לי כוח עוד, אעזוב להם את האדמה. אבל לא אמסור אותה, ולא אחליף אותה. אני אנטוש אותה. אקח את אשתי וילדי ואלך לחפש את רחמי אלה בארץ אחרת.

אסלאן, תורך אל מרכז הבקתות: הדבר ברור. מאומה לא יעזור. אם יתנו לנו מקום טוב, אולי נוכל לעבור ונחיה. אם לא — עיינינו תראינה את אשר קבע לנו הגורל. הוא פוסט לעבר אחת הבקתות. שם מחכים לו אשתו וששת ילדיה.

מסך.

פה ושם ניכרים שרידי עצי מיטמיש וריי מוניס. הם לא נשאו פרי, כי לא הושקו. מתוך הפרדס נעקרו כמה עצים, החלקות מעובדות יפה. אך האדמה יבשה ומתפוררת;

את הבתים ונמשיך לעבד את האדמה. ולואי שלא היינו נשארים בחיים. אשה, בפתח אחת הבקתות: יש לנו תעו דות זהו של הממשלה, אבל אומרים לנו

מפת מושב בן-עמי. הבתים המסומנים הם בתי המגורים של החברים, הכנויים לפי קיום מתוכננים. הקמעים השחורים השוכרים במקומות מסוימים את קוי התיכונן. מסמנים את החלקות אשר עדיין יושבים עליהן ערביי אוס-אל-פרג. החלקה המוצגת, במרכז, היא הכפר החרום.

בעוד שבועות אחדים יבלו כל הצמחים מ' צמאון. בדרך מקבילה, עובר יהודי רכוב על אופי

שצריך לעזוב. למה? מה עשינו? אסלאן צועד בדרך, אל תוך הפרדס. אחר ריו צועדים כמה ילדים. הפרדס כבר יבש;

דרך עפר מרושלת. משני צדיה ניצבות בקתות וסוכות עלובות. מצד ימין, בין ה' בקתות, בנין לבן מכוסה גג רעפים, ועליו השלט: קופת חולים של התדרות העובדים העברים. על במה זו מתנהלת המערכה ה' אחרונה של טרגדיית אוס-אל-פרג.

גיבור המחזה, בשלב זה, הוא צנור מים בקוטר חצי צול המתנשא מתוך האדמה ב' תחילת הדרך. הברו שהכתיר את ראשו ה' צא, הצינור נחסם על-ידי הברגה. מסביב עומדות כמה ילדות ערביות, שזופות, יח' פות, לבושות קרעים, מבט כמיהה בעיניהן הריזות. ליד הצינור, אחד מתושבי הבקתות, סלים אחמד אסלאן, 50, שחום, משופם, אחיו של המוכתר.

אסלאן: הסוף מתקרב. פעם נתנו לנו לפחות מ' שתייה, עכשיו הפסיקו גם אותם. ה' נשים והבנות שלנו צריכות ללכת חצי שעה עד ואדי געתון כדי להביא לנו מה לשתות.

מצביע על הפרדס היבש מסביב, על חלקות הירקות שניטשו בתוכו: פעם הגיעו מי ה' מעיין עד הגה. תעלות הישקו כל שעל אדמה והיבול היה טוב. עכשיו הכל יבש. אם מי המעיין לקחו היהודים בצינורות, והתעלה התיבשה. זה שנתיים ששדונו לנו לא הרוח את צמאונם. עם כל שפע המים שמסביבנו, נשארו תלויים בחסותי הגשמים.

הילדות: ועכשיו הפסיקו גם את מי הברו. אסלאן: פנינו ממקום למקום. מהמשרה עכנו לבית המשפט בחיפה, ומבית משפט אחד למשטרה. הגענו עד לבית המשפט העל' יון של המדינה. עכשיו לא נותר לנו לאן לפנות: בית המשפט קבע כי עלינו לעזוב את האדמה.

הוא עזב את מקומו ומתקרב לעיי המפוי' לות שבקצה הדרך, בין הבקתות לבין כביש האספלט המוביל לנהריה.

אסלאן: הנה, כאן עמד כפרנו. חורכה זו היתה ביתי ובית אבי לפני. ביום הזעם ברח' נו מהבית אל הפרדס, לכל יפגענו בנו החיי' לים. טוב עשינו. כי הצבא הרס את כל ה' בתים שבצדי הכביש. בתינו נהרסו, אך אנח' נו ניצלנו. רוב התושבים ברחו ללבנון. אנח' נו נשארו, כי לא רצינו לנטוש את האדמה. להט הקרב יעבור, אמרנו, ואז נקים מחדש

הקומונה המעיקה. בתי המושב ובקתות הערבים עומדים זה בצד זה, בערבוביה מוחלטת. רק מטרים אחדים ביניהם מפרידים. כשנתן מילר (ימין), חבר המושב, רוצה ללכת מביתו אל מרכז המושב, עליו לעבור בתוך השטחים הערביים. לולא הבקתות, היה עובר ליד ביתו של מילר הכביש שהופסק בעבר השני של הדרך. שאר חברי המושב קוראים לקטע זה 'הקומונה' — יהודים וערבים גרים כמעט בכפיפה אחת. לדעתם היה הסדור טעות ביטודו.

אין מים לשתות. ברז זה הותקן על-ידי מושב בן-עמי לספק מי שתייה לשרידי תושבי אוס-אל-פרג, לאחר שמי המעיין הועברו בצנורות לצרכי המושב. הספקת המים הופסקה לאחר מתן פסק-הדין של בית המשפט העליון, אשר החליט כי על הערבים לעזוב את המקום. ליד הצנור הסתום, עומד אחיו של המוכתר. מאחוריו, מביטות שתי ילדות בעינים עצובות במים המספספים מבסיס הצנור והנבלעים מיד באדמה. מאחוריהם: בנין המרפאה של המושב.